

VI.

Organizacija informacija

**Opis stare i rijetke građe prema
*Međunarodnome standardnom bibliografskom
opisu pojavnog oblika (ISBDM)***

Mirna WILLER

umirovljena profesorica
Odjela za informacijske znanosti
Sveučilište u Zadru
willer.mirna@gmail.com

Marijana TOMIĆ

Odjel za informacijske znanosti
Sveučilište u Zadru
mtomic@unizd.hr

Tinka KATIĆ

katic.tinka@gmail.com

SAŽETAK

U radu se prvo opisuje struktura i temeljna svojstva novog standarda ISBDM: *Međunarodni standardni bibliografski opis pojavnog oblika (ISBD for Manifestation)*. ISBDM nije preradba, tj. evolucija ISBD-a, već zaseban novi standard, izvedenica koja se temelji na kodiranju elemenata ISBD-a sukladno novoj tehnološkoj okolini povezanih otvorenih podataka ugrađenoj u konceptualni model *IFLA-in knjižnični referentni model (IFLA Library Reference Model)*, čija je primjena. ISBDM kao takav pretpostavlja novu paradigmu bibliografskog opisa. Nakon što se čitatelja uputilo u temeljna svojstva stare i rijetke građe te zahtjeve njezinih korisnika što odražava bibliografski opis, u svrhu istraživanja primjene odredbi ISBDM-a na opis ove vrste građe donose se četiri primjera s detaljnim objašnjenjima. U zaključku se navodi primjenjivost ovoga novog standarda na opis stare i rijetke građe.

KLJUČNE RIJEČI: LRM: *IFLA-in knjižnični referentni model*, ISBDM: *Međunarodni standardni bibliografski opis pojavnog oblika*, stara i rijetka građa, bibliografski opis, povezani otvoreni podaci

1. Uvod

IFLA-in knjižnični referentni model (LRM: IFLA Library Reference Model) objavljen 2017. (Riva et al., 2017, 2020) označio je potpunu usklađenost ovoga konceptualnog modela bibliografskog univerzuma s tehnologijom za objavljivanje semantički povezanih podataka. Već tijekom objavljivanja radnih verzija LRM-a postalo je očito da će novi model imati odlučujući utjecaj na *ISBD: Međunarodni standardni bibliografski opis* kao i na ostale IFLA-ine standarde, te da će biti potrebno znatno izmijeniti, dapače, rekonceptualizirati ISBD kako bi ga se pozicioniralo u ekosustavu bibliografskih metapodataka (Dunsire, 2021: 91) kao njegova implementacija. Odnos ISBD-a prema entitetima modela FRBR-a Djelo – Izraz – Pojavni oblik – Primjerak (Functional Requirements for Bibliographic Records, 2009, 1997), koji su ujedno i temeljni entiteti LRM-a, jasno je postavljeno u izdanju ISBD-a iz 2011. (ISBD, 2014: XVII-XVIII), no trebalo je istražiti smjer rekonceptualizacije standarda.

Uvjete razvoja novog standarda ISBDM: *Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa pojavnog oblika (ISBD for Manifestation)*, odnos prema konceptualnom modelu LRM te okvir za reviziju standarda opisuje Willer (Willer, 2021). Valja naglasiti da ISBDM nije preradba, tj. evolucija ISBD-a, već zaseban novi standard, izvedenica koja se temelji na kodiranju elemenata ISBD-a sukladno novoj tehnološkoj okolini povezanih otvorenih podataka ugrađenoj u konceptualni model LRM.

U ovom radu opisat će se struktura ISBDM-a i njegova temeljna svojstva, a na primjerima opisa stare i rijetke građe uputit će se u njegovu primjenu.

2. ISBDM: Međunarodni standardni bibliografski opis pojavnog oblika

2.1. Uvod

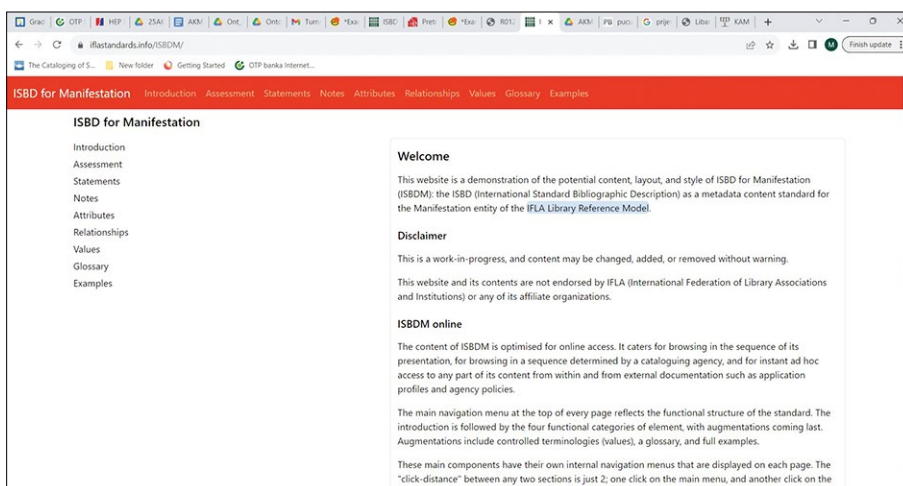
ISBDM (ISBDM, 2024) javno je dostupan *online*,¹ a njegovu će završnu verziju, nakon provedene javne rasprave i dopuna sukladno raspravi u kolovozu 2024., Radna grupa za pregled ISBD-a odaslati Odboru za standarde na

¹ ISBDM je *online* interaktivni standard dostupan na platformi za razvoj softvera GitHub, <https://www.iflstandards.info/ISBDM/>.

usvajanje tijekom jeseni 2024. Njegovo se objavljivanje planira za kraj 2024. odnosno početak 2025.² Rad se temelji na završnoj verziji standarda usvojenoj na sjednici Radne grupe za pregled ISBD-a održanoj 20. rujna 2024.

2.2. Prikaz *ISBDM-a*

Nacrt *ISBDM-a* ima uobičajen sustav navigacije mrežnih dokumenata, a čine ga sljedeći odjeljci: Uvod, Procjena, Podaci o pojavnom obliku, Napomene, Atributi, Odnosi, te Vrijednosti, Pojmovnik i Primjeri (Slika 1).

SLIKA 1. Naslovna mrežna stranica nacrta *ISBDM-a*

U odjeljku *Uvod (Introduction)* objašnjava se da se *ISBDM* bavi isključivo entitetom *Pojavni oblik LRM-a*, te da se odredbe koje propisuje tiču samo opisa jednog entiteta. *ISBDM*, međutim, ne ograničava odredbe samo na *pojavni oblik koji je u fokusu opisa*, već propisuje i odnose prema drugim pojavnim oblicima i drugim entitetima jedinice građe *LRM-a*,³ a to su *Djelo*, *Izraz* i *Primjerak*, te prema ostalim entitetima *LRM-a*: *Agent*, *Kolektivni*

² ISBDM review phase plan, <https://www.ifla.org/g/isbd-rg/isbd-for-manifestation-isbdm/>.

³ Objedinjeno izdanje *ISBD-a* bavi se 'jedinicom građe' = *resource*, pri čemu u najvećem broju elemenata donosi propise za *LRM* entitet *Pojavni oblik*, dok u manjem broju za ostala tri entiteta (*Djelo*, *Izraz*, *Primjerak*) koja zajedno s *Pojavnim oblikom* čine aspekte jedinice građe. Zato je i odlučeno da će se novi standard prvo baviti samo *Pojavnim oblikom*.

agent, Osoba, Mjesto, Vremenski raspon i Nomen. Potpun opis tih entiteta, njihovih atributa i odnosa predviđa se za drugu fazu razvoja ISBD-a. Takav pristup čini ISBDM standardom za samostalnu uporabu (*stand-alone use*) u okruženju katalogizacije koja se temelji na jednom entitetu (*entity-based cataloguing*). Slijedom LRM-a, ISBDM je namijenjen za primjenu u dva tehnološka okruženja, u tehnologiji povezanih otvorenih podataka i relacijskim bazama podataka. Više o tome donosi se u poglavlju *Upotreba i obrada metapodataka (Metadata utility and processing)*, gdje se navode i osnovne metode pronalazanja podataka koje podržava ISBDM. Nastavno na navedena objašnjenja u poglavlju Entitet Pojavni oblik (*Manifestation entity*) navodi se razlika između pojavnog oblika koji je objavljen (tj. primjeraka koji oprimjeruju pojavni oblik kojima je svojstveno da imaju više instanci primjeraka i da su stvoreni mehaničkim postupkom čiji su rezultat njihove identične kopije) i pojavnog oblika koji je proizveden (tj. primjerak koji oprimjeruje pojavni oblik kojem je svojstveno da ima jednu jedinu instancu i da je stvoren zanatskim postupkom ili ručno). U Uvodu se nadalje propisuju postupci povezani s granularnosti elemenata odnosno njihovom semantičkom hijerarhijom i profinjenjima (*Granularity*); odredbe za obvezne i ponovljive elemente, izvore informacija, jezik i pismo opisa; postupak s reprodukcijama i zbirka; objašnjava se terminologija samog ISBDM-a i način postupanja s vrijednostima (sadržajem) elemenata.

Nakon općeg upoznavanja sa standardom i temeljnim odredbama, idući odjeljak *Pripremna procjena (Preliminary assessment)* donosi svojevrsni priručnik za opis. Odjeljak navodi postupke koje je potrebno poduzeti uoči bilježenja opisa, tj. primjene odredbi standarda. Prvo je potrebno procijeniti granice pojavnog oblika (*Manifestation boundaries*), tj. koje su to bitne razlike po kojima se jedan pojavni oblik razlikuje od drugoga. U idućem koraku treba procijeniti svojstva pojavnog oblika koji se opisuje u odnosu na broj jedinica od kojih se sastoji (jednodijelan ili višedijelan), broj izraza koji sadrži (jedan ili više izraza, tj. agregirani pojavni oblik) te stupanj potpunosti sadržaja (pojavni oblik postvaruje statično djelo, svešćić ili dio dijakronog djela ili dijakrono djelo). Zadnje poglavlje u ovom odjeljku sadrži opis radnog procesa koji se preporučuje za izradu opisa pojavnog oblika nakon što je obavljena njegova pripremna procjena. Ovaj će se obrazac rabiti u nastavku rada za opis odabranih primjera stare građe.

Kako je koncept agregata ključan za razumijevanje i primjenu ISBDM-a, potrebno je navesti tri različite bibliografske situacije u kojima pojavni oblik postvaruje više izraza, odnosno kad se pojavni oblik smatra agregatom (*Manifestation that embodies more than one expression*). ISBDM, pozivajući se na LRM,⁴ identificira tri različite vrste agregata:

- Agregat zbirke izraza: Skup izraza više nezavisnih djela. Izrazi se mogu odabrati prema skupu zajedničkih karakteristika koje se odnose na izraze ili njihova djela. Primjer je za to „Ribanye i ribarscho prigovaranye“ koje sadrži skup literarnih djela jednog autora bez zajedničkog naslova.
- Agregat uvećanog izraza: Izraz jednoga nezavisnog djela koji je dopunjen izrazima jednog ili više zavisnih djela. Uvećani izraz nadopunjen je dodatnim sadržajem koji nije sastavni dio izvornog djela i ne mijenja bitno izraz. Primjer je za to „Kronika, Aliti szpomen vsega szvieta vikov“ koja sadrži djelo jednog autora uvećano autorovom posvetom i predgovorom.
- Agregat usporednih izraza: Skup izraza jednoga nezavisnog djela, na primjer „CD-S303 owner’s manual“⁵, priručnik za rukovanje CD-playerom na osam jezika.

Odredbe za opis navedenih triju vrsta agregata donose se u trima odvojenim potpoglavljima.

Sljedeća četiri odjeljka sadrže odredbe za elemente opisa okupljene u četiri kategorije. Kategorije se međusobno razlikuju prema izvoru podataka za vrijednost elementa i način njezina bilježenja, te prema upotrebi vrijednosti elementa za informacijsko pronalaženje. To su:

- Podaci o pojavnom obliku: Elementi podataka o pojavnom obliku
- Napomene: Elementi napomena
- Atributi: Elementi atributa
- Odnosi: Elementi odnosa.

⁴ 5.7 Modeliranje agregata (Riva et al., 2020: 122–123).

⁵ Primjer preuzet iz ISBDM-a, <https://www.iflstandards.info/ISBDM/docs/assess/p026.html>.

Temeljna je karakteristika svih četiriju kategorija semantička hijerarhija elemenata koju ISBDM doslovno primjenjuje na način LRM-a⁶ – element – podvrsta elementa, što se odražava u profinjenjima (granularnosti) elemenata podataka o pojavnom obliku, napomena, atributa i odnosa. Posljedice su semantičke hijerarhije elemenata u koncipiranju i razumijevanju njihove vrijednosti: vrijednost elementa na višoj (široj) razini nasljeđuje se na nižoj (užoj) razini, a za vrijednost elementa na nižoj (užoj) razini zaključuje se da je vrijednost njegova nadređenog elementa, tj. elementa na njemu višoj (široj) razini. Na isti su način formulirane odredbe: od općih prema posebnima. Naime, odredba za element na najvišoj ili višoj hijerarhijskoj razini valjana je za sve podvrste elemenata, te se ne ponavlja na nižoj razini. S druge strane, opća je preporuka ISBDM-a da se primjenjuje element na najnižoj hijerarhijskoj razini kad god je to moguće kako bi se postigla maksimalna izražajnost opisa – vrijednost elementa, tj. visoka točnost i odziv vrijednosti elementa relevantna za pronalaženje, te maksimalno uvećala interoperabilnost metapodataka ISBDM-a postupkom zaključivanja. Semantička hijerarhija elemenata ujedno omogućuje daljnja profinjenja elemenata ISBDM-a vanjskim elementima za primjenu u lokalnim, specifičnim okruženjima.⁷

Elementi podržavaju opća načela *Izjave o međunarodnim kataložnim načelima* (*Statement of International Cataloguing Principles*, 2017). Elementi podataka o pojavnom obliku podržavaju načelo „prikazivanja“, dok druge kategorije elemenata podržavaju načela „točnost“, „ujednačenost i normiranost“, „integritetnost“, „interoperabilnost“, „otvorenost“, „dostupnost“ i „racionalnost“. Svi elementi pojavnog oblika također podržavaju lokalne odluke kataložnih službi kako bi udovoljile načelima „primjerenost korisniku“, „opća uporaba“, „dostatnost i nužnost“, „značajnost“ i „ekonomičnost“. Također, svaki je element definiran u odnosu na korisničke zadatke kako ih definira LRM, npr. ‘ima podatak o pojavnom obliku’ (*has manifestation statement*) podržava korisnički zadatak identificirati pojavni oblik, a ‘ima agenta povezanog s pojavnim oblikom’ (*has agent associated with manifestation*) podržava korisničke zadatke pronaći i identificirati pojavni oblik i istražiti kontekst pojavnog oblika i nje-

⁶ Semantičku hijerarhiju (hijerarhija „je“: *is.A*) natklasa i potklasa entiteta, i slijedom toga atributa i odnosa niže i više razine uveo je LRM kao dio strukture poboljšanog modela entitet-odnos (Riva et al., 2020: 20–21).

⁷ Vidi: Granularnost (*Granularity*) i *Upotreba i obrada metapodataka* (*Metadata utility and processing*).

gov odnos prema instanci entiteta Agent.

Naziv pojedinog elementa ISBDM-a započinje riječju ‘ima’ što označava svojstvo entiteta Pojavni oblik (pojavni oblik ‘ima...’) sukladno sintaksi RDF-a, standardnog modela za razmjenu podataka na semantičkom *webu*: klasa (subjekt) – svojstvo (predikat) – objekt (vrijednost podatka) (Willer i Dunsire, 2013).

Odjeljak za kategoriju *Elementi podataka o pojavnom obliku (Statement elements)* započinje Općim odredbama za ovu skupinu elemenata te Pravilima transkripcije – doslovnog preuzimanja podataka s pojavnog oblika u osam elemenata opisa slijedom načela „prikazivanja“, tj. kako pojavni oblik ‘sam sebe opisuje’. Vrijednosti ovih elemenata mogu se pronalaziti samo metodom nenadziranih ključnih riječi. Elementi podataka odgovaraju skupinama podataka ISBD-a ali bez daljnjih profinjenja i uz dodatni ‘vršni’, tj. najviši element u hijerarhiji elemenata ove kategorije, ‘ima podatak o pojavnom obliku’. Elementi ostalih triju kategorija – *Elementi napomena (Note elements)*, *Elementi atributa (Attribute elements)* i *Elementi odnosa (Relationship elements)* strukturirani su na isti način, tj. hijerarhijski. Izvori podataka za ove elemente mogu biti sam pojavni oblik kao i vanjski izvori, te se za postupak njihova navođenja u opisu rabi izraz ‘bilježenje’ za razliku od ‘preuzimanja’ za elemente podataka o pojavnom obliku. Na ove tri kategorije elemenata može se primijeniti metoda pronalaženja nadziranih ključnih riječi (sve tri kategorije), metoda pregledavanja vrijednosti (kategorije atributa i odnosa) i metoda povezivanja vrijednosti (kategorija odnosa).⁸

Odjeljak *Vrijednosti (Values)* preporučuje nadziranu terminologiju u elementima atributa i odnosa, tj. propisuje upotrebu tzv. shema za kodiranje. Shema za kodiranje rječnika (*vocabulary encoding scheme, VES*) navodi se za vrijednosti 12 od 36 elemenata atributa, od kojih su neke zatvoreni, a neke otvoreni popisi vrijednosti. Na primjer, popisi vrijednosti za elemente ‘ima vrstu medija’: „neposredovan“, „video“, i ‘ima bibliografski format’: „4to“, „8vo“ zatvoreni su popisi jer su sveobuhvatni i neće se proširivati dodatnim vrijednostima, za razliku od npr. popisa vrijednosti za ‘ima proces izrade’ za koji se očekuje proširenje. Shema za kodiranje niza znakova (sintaksa) (*string encoding scheme, SES*), navodi se za sve entitete te za element atributa ‘ima

⁸ *Upotreba i obrada metapodataka (Metadata utility and processing).*

opseg pojavnog oblika' i tri elementa odnosa za entitet Nomen. Za vrijednost svakog entiteta prema kojem se stvara odnos propisana je interpunkcija za izradu pristupnice srodnog entiteta, ako autorizirana pristupnica nije dostupna ili je IRI (*Internationalised Resource Identifier*). ISBDM, naime, u *Općim odredbama za elemente odnosa* (*General stipulations for relationship elements*) propisuje redosljed odabira vrste vrijednosti ISBDM-a namijenjene za primjenu u tehnologiji povezanih otvorenih podataka i relacijskim bazama podataka: IRI-je, autorizirane pristupnice i identifikatore.

Odjeljak *Pojmovnik* (*Glossary*) sadrži terminologiju samog standarda, tj. pojmove koji se rabe u elementima opisa i smjernicama, uz naznaku da je u fazi nacрта. Pojmovnik će u usvojenoj verziji sadržavati nazive entiteta i elemenata te pojmove iz rječnika vrijednosti s definicijama i napomenama.

ISBDM donosi novinu u prikazu primjera što omogućuje medij u kojem je objavljen – mrežna okolina. Odjeljak *Primjeri* (*Examples*) sadrži potpune primjere pri čemu je svaki element opisa povezan s odredbama za taj element, dok primjeri u pojedinim odredbama sadrže poveznicu na potpun primjer kako bi se razumio kontekst opisa primjera upotrebom određene odredbe. Redosljed elemenata pojedinog primjera naveden je redom navedenim u odjeljku *Prikaz metapodataka ISBDM-a* (*Display of ISBDM metadata*).

3. Primjena ISBDM-a na opis stare i rijetke građe

3.1. Uvod

Pri odabiru primjera za istraživanje primjene ISBDM-a na staru i rijetku građu vodili smo se specifičnim materijalnim svojstvima stare knjige koja su rezultat načina proizvodnje u razdoblju od otkrića tiska 1450. pa do 1830./1850., kada je ručno tiskanje zamijenjeno strojnim. Prvo razdoblje tiskarstva tehnološki je obilježeno vrlo složenim tiskarskim postupcima koji se očituju kroz *idealni primjerak*, odnosno njegove pojavnosti (izdanje i/ili otisak, novi otisak, tiskarska varijanta/stanje). Idealni primjerak poistovjećuje se s Pojavnim oblikom koji je predmet opisa po ISBDM-u. Nakon izlaska iz tiskare, u životnom ciklusu knjige nastupa novo razdoblje u kojem pratimo put knjige i sve njezine mijene koje se očituju kroz materijalna i druga svojstva *pojedinačnog primjerka* (Katić, 2007: 39–51). Kako ISBDM definira odnose

prema drugim entitetima LRM-a, omogućuje se bilježenje i svojstava *pojedinačnog primjerka* u napomenama i odnosu Pojavni oblik – Primjerak.

Osim navedenih svojstava idealnog i pojedinačnog primjerka, opis mora zabilježiti podatke koji će odgovoriti i na specifične potrebe korisnika, a to su mogućnosti identificiranja agenata povezanih s nastankom djela, izraza i pojavnog oblika; mjesta i vremenskog razdoblja nastanka pojavnog oblika te pojavnog oblika koji je bibliografski navod, a koji pomaže pri identifikaciji, provjeri i opisu jedinica. Nadalje, potrebno je zabilježiti i sadržajnu strukturu pojavnog oblika, tj. odnos glavnog izraza i pridruženih izraza ili kojih drugih dodataka (Katić, 2007: 77–91).

3.2. *Primjeri*

Prikazuje se po jedan primjer tiskan u 16., 17., 18. i 19. stoljeću. Odabrani su digitalizirani primjeri kako bi čitatelj mogao usporediti opis s izvornikom. Digitalne reprodukcije ne opisuju se.

Opis primjera slijedi obrazac prikaza potpunih primjera ISBDM-a (*Examples*) na način:

Naziv primjera [Autorizirana pristupnica pojavnog oblika]

Primjer opisuje XXX [Opći opis primjera dodatno sadrži informacije o opisivanome pojavnom obliku koje su rezultat preliminarne procjene pojavnog oblika u odnosu na broj jedinica, broj agregata i potpunost sadržaja. Dodatno se navode posebnosti pojavnog oblika u odnosu na njegova materijalna svojstva ili druge relevantne informacije potrebne za razumijevanje primjera.]

[Priprema procjena (*Preliminary assessment*)]

Pojavni oblik je objavljen | proizveden u više jedinica | u jednoj jedinici.

Pojavni oblik je agregat uvećanog izraza | zbirke izraza | usporednih izraza | nije agregat.

Pojavni oblik postvaruje statična djela | statično djelo | dijakrono djelo.

Jezik katalogizacije je hrvatski.

Opis je namijenjen za primjenu u tehnologiji povezanih otvorenih podataka | relacijskim bazama podataka.

Primjeri se navode u tablici slijedom radnog procesa opisa pojavnog oblika preporučenog u poglavlju *Opis pojavnog oblika (Describing the manifestation)*.⁹ Obvezni elementi označeni su zvjezdicom (*). Navodnici u elementima rabe se za ograničavanje vrijednosti koje su niz znakova (*literal string*), za razliku od IRI-ja.

3.2.1. Cinquecentina: *Ribanye i ribarscho prigovaranye* (1568; Camocio, Giovanni Francesco, 1501-1575; svezak)

SLIKA 2. Digitalizirani primjerak iz Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiifv.a&id=273104>

⁹ ISBDM razlikuje radni proces opisa pojavnog oblika od prikaza pojavnog oblika zbog njihove različite svrhe.

Primjer opisuje tiskani svezak koji postvaruje skup literarnih djela jednog autora. Primjerak koji oprimjeruje pojavni oblik je digitaliziran. Digitalna reprodukcija pojavnog oblika ne opisuje se (Slika 2).

Pojavni oblik je objavljen u jednoj jedinici.

Pojavni oblik je agregat zbirke izraza.

Pojavni oblik postvaruje statična djela.

Jezik katalogizacije je hrvatski.

Opis je namijenjen za primjenu u relacijskim bazama podataka.

Element	Vrijednost
1. Kako pojavni oblik sam sebe prikazuje? <i>How does the manifestation describe itself?</i>	
*ima podatak o naslovu i podacima o odgovornosti pojavnog oblika <i>has manifestation statement of title and responsibility</i>	„Ribanye i ribarscho prigovaranye i razliche stvari ine sloxene po Petretv Hectorovichiv Hvaraninv.“
<i>[Vrijednost zadržava pravopis naslova preuzetog s pojavnog oblika sukladno Pravilima preuzimanja podataka o pojavnom obliku (Rules for transcribing a manifestation statement). Točka na kraju podatka preuzeta je s pojavnog oblika.]</i>	
ima podatak o naslovu i podacima o odgovornosti pojavnog oblika <i>has manifestation statement of title and responsibility</i>	„Gospodin Hieronim Bartucevichiv, vitezv postovanomv, vlastelin hvarschomv, Petre Hectorovich ova ribarscha prigovaraniya za miloscchiv i za razgovor scaglie.“
<i>[Vrijednost preuzeta sa stranice ii (2) pojavnog oblika, sukladno odredbi o Izvorima podataka (Sources of information).]</i>	
ima podatak o izdavanju, proizvodnji, izradi ili raspačavanju pojavnog oblika <i>has manifestation statement of publication, production, manufacture, or distribution</i>	„In Venetia Appresso Gioanfrancesco Camotio. M. D. LXVIII“
<i>[Vrijednost preuzeta s pojavnog oblika sukladno Pravilima preuzimanja podataka o pojavnom obliku (Rules for transcribing a manifestation statement). Točka na kraju naziva tiskara (izrađivača) preuzeta je s pojavnog oblika.]</i>	
2. Koji se nazivi koriste za označavanje pojavnog oblika? <i>What appellations are used to label the manifestation?</i>	
*ima stvarni naslov pojavnog oblika <i>has title proper</i>	„Ribanye i ribarscho prigovaranye“
<i>[Vrijednost je stvarni naslov pojavnog oblika u obliku (pravopisu) kojim sam sebe prikazuje. Nastavak odnosno nadopuna naslova koja najavljuje dopunski sadržaj pojavnog oblika „i razliche stvari ine“ ne smatra se stvarnim naslovom.]</i>	
*ima autoriziranu pristupnicu pojavnog oblika <i>has authorized access point of manifestation</i>	„Ribanye i ribarscho prigovaranye (1568; Camocio, Giovanni Francesco, 1501-1575; svezak)“

Element	Vrijednost
[Vrijednost je autorizirana pristupnica za pojavni oblik slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za pojavni oblik (<u>Manifestation SES</u>). Sastoji se od normaliziranog oblika stvarnog naslova pojavnog oblika i niza kvalifikatora kao razlikovnih elemenata za sekundarnu kolokaciju i redoslijed navođenja autoriziranih pristupnica pojavnih oblika u kazalu.]	
3. Koje su pojedinosti stvaranja pojavnog oblika? <i>What are the details of the creation of the manifestation?</i>	
*ima osobu izrađivača pojavnog oblika <u>has manufacturer person</u>	„Camocio, Giovanni Francesco, 1501-1575“
[Vrijednost je autorizirana pristupnica za stvaratelja (izrađivača) pojavnog oblika slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za osobu (<u>Person SES</u>).]	
*ima mjesto izrade <u>has place of manufacture</u>	„Venezia (Italija)“
[Vrijednost je autorizirana pristupnica za mjesto izrade pojavnog oblika korištenjem odredbe sheme za kodiranje niza znakova za mjesto (<u>Place SES</u>).]	
*ima godinu izrade <u>has date of manufacture</u>	„1568“
[Vrijednost je autorizirana pristupnica za godinu izrade pojavnog oblika korištenjem odredbe sheme za kodiranje niza znakova za vremenski raspon (<u>Time-span SES</u>).]	
4. Koje su pojedinosti nositelja, uključujući opseg? <i>What are the details of the carrier, including extent?</i>	
* ⁽¹⁾ ima strukturu jedinice <u>has unitary structure</u>	„jednodijelan“
[Element je obavezan i nije ponovljiv. Odgovara preliminarnoj procjeni Broj jedinica (<u>Number of units</u>). Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za strukturu jedinice <u>ISBDM Unitary Structure value vocabulary</u> .]	
*ima kategoriju nositelja <u>has category of carrier</u>	„svezak“
[Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za kategoriju nositelja <u>ISBDM Category of Carrier value vocabulary</u> .]	
*ima vrstu medija <u>has media type</u>	„neposredovan“
[Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za vrstu medija <u>ISBDM Media Type value vocabulary</u> .]	
ima uvez <u>has binding</u>	
[Vrijednost ovog elementa ne može se odrediti jer nije poznat uvez pojavnog oblika. Primjerak na kojem se temelji opis uvezan je u tvrde korice, naknadno izrađene. Opis uveza primjerka koji pojavni oblik opimjeruje opisan je u ‘ima napomenu o primjerku povezanom s pojavnim oblikom’ (vidi dolje). Vrijednost sadržaja (uvez) koji se odnosi na sam primjerak moći će se zabilježiti u drugoj fazi razvoja ISBD-a za entitet Primjerak. Vrijednost nadziranog pojma za ovaj element preuzima se iz strukturiranog rječnika za uvez <u>ISBDM Binding value vocabulary</u> .]	

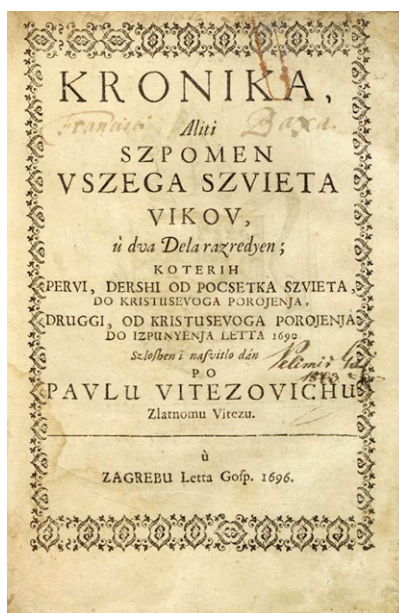
Element	Vrijednost
ima opseg pojavnog oblika <i>has extent of manifestation</i>	„1 svezak (54 lista; 14 tekstova i 1 vokalna partitura na 108 stranica)“
<i>[Vrijednost je kvantitativna vrijednost koja mjeri jedno svojstvo ili kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih vrijednosti koje mjere više svojstava; propisuje se odredba sheme za kodiranje niza znakova za kombinaciju vrijednosti opsega pojavnog oblika (Extent of manifestation SES).]</i>	
ima opseg jedinice <i>has extent of unit</i>	„54 lista“
<i>[Vrijednost je mjerna jedinica sastavnice ili svojstva pojavnog oblika ili djela koji je dostupan da postvari sadržaj. Mjerna jedinica uključuje sastavnice ili svojstva koja ne postvaraju sadržaj.]</i>	
ima opseg agregiranog sadržaja <i>has extent of aggregated content</i>	„14 tekstova“
ima opseg agregiranog sadržaja <i>has extent of aggregated content</i>	„1 vokalna partitura“
<i>[Vrijednost je opseg broja istovrsnih izraza postvarenih u pojavnom obliku. Koristi se nadzirani pojam za vrstu izraza preuzet iz strukturiranog rječnika <i>ISBDM Extent of Aggregated Content value vocabulary</i> i broj izraza.]</i>	
ima opseg postvarenog sadržaja <i>has extent of embodied content</i>	„108 stranica“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za vrstu postvarenog sadržaja preuzet iz strukturiranog rječnika <i>ISBDM Layout of Embodied Content value vocabulary</i>. Zabilježena je kvantitativna vrijednost koja se sastoji od cijelog broja (zbroja stranica) i nadziranog pojma.]</i>	
ima bibliografski format <i>has bibliographic format</i>	„8vo“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za bibliografski format preuzet iz strukturiranog rječnika <i>ISBDM Bibliographic Format value vocabulary</i>.]</i>	
ima dimenzije <i>has dimensions</i>	„23 x 15 cm“
ima proces izrade <i>has manufacturing process</i>	„tisak“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za proces izrade preuzet iz strukturiranog rječnika <i>ISBDM Manufacturing Process value vocabulary</i>.]</i>	
ima primjerak koji oprimjeruje pojavni oblik <i>has item that exemplifies manifestation</i>	„Ribanye i ribarscho prigravaranye (1568; Camocio, Giovanni Francesco, 1501-1575; svezak; HAZU, Knjižnica (Zagreb), R-598)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za primjerak slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za primjerak (Item SES).]</i>	
ima napomenu o primjerku povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on item associated with manifestation</i>	„Kožni uvez (HAZU, Knjižnica (Zagreb), R-598)“
<i>[Vrijednost je napomena o entitetu povezanom s pojavnim oblikom koja pruža informacije o primjerku koji je povezan s pojavnim oblikom. U napomeni je potrebno identificirati primjerak o kojem govori, npr. mjesnom signaturom.]</i>	

Element	Vrijednost
5. Koje su pojedinosti sadržaja postvarenog u pojavnom obliku? <i>What are the details of the content that is embodied in the manifestation?</i>	
*ima izraz postvaren u pojavnom obliku <i>has expression embodied in manifestation</i>	„Hektorović, Petar, 1487-1572. Ribanje i ribarsko prigovaranje (tekst; hrvatski)“
[<i>Vrijednost je autorizirana pristupnica za izraz slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za izraz (Expression SES). Sastoji se od autorizirane pristupnice za djelo i niza kvalifikatora kao razlikovnih elemenata za sekundarnu kolokaciju i redosljed navođenja autoriziranih pristupnica izraza u kazalu. Odgovara preliminarnoj procjeni Broj izraza, Pojavni oblik koji postvaruje zbirne izraze (Manifestation that embodies collected expressions). Primijenjena je odredba za pojavne oblike koji nemaju skupni stvarni naslov u podacima o naslovu i odgovornosti prema kojoj se bilježe 'ima izraz postvaren u pojavnom obliku' ili 'ima djelo postvareno u pojavnom obliku' za jedan od izraza ili djela koji su agregirani. Uzima se prvi izraz ili djelo koje je imenovano u pojavnom obliku. Dodatni izrazi ili djela koja su agregirana mogu se zabilježiti kad se smatra značajnim za korisnike kataloga; njihova prisutnost nije zabilježena zasebno već u elementima 'ima podatak o naslovu i podacima o odgovornosti pojavnog oblika' („i različite stvari ine“) i u napomeni 'ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom'.]</i>	
ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on expression associated with manifestation</i>	„Stvarni naslov pisan suvremenim pravopisom: Ribanje i ribarsko prigovaranje.“
ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on expression associated with manifestation</i>	„Sadrži i (od lista 35 do kraja) više posvetnih pjesama Petra Hektorovića raznim osobama na latinskom, talijanskom i hrvatskom jeziku: Mikši Pelegrinoviću, Bvgarscchica M. Pelegrinoviću (note), Epigramma Michaeli Aemilio, Graciozi Lovrinčevi, Nadgrobnica Franeti Hektoroviću, Epitaphium Petri Hectorei matris, Jeronimu Bertučeviću, Responsum epistolae Hyeronimi Bertucii, Don Mauru kaludjeru, Carmen de Lycco, Vincentio Vanetti, Al Mag. M. Pietro Hettore.; Al. Mag. M. Antonio Lucio, Al. Dott. M. Vincenzo Vanetti“
*ima djelo postvareno u pojavnom obliku <i>has work embodied in manifestation</i>	„Hektorović, Petar, 1487-1572. Ribanje i ribarsko prigovaranje“
[<i>Vrijednost je autorizirana pristupnica za djelo slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za djelo (Work SES). Odgovara preliminarnoj procjeni Broj izraza, Pojavni oblik koji postvaruje zbirne izraze (Manifestation that embodies collected expressions). Vidjeti gore objašnjenje. Odlučeno je da se uz prvi izraz zabilježi i prvo djelo agregirano u pojavnom obliku.</i>	
*ima kategoriju postvarenog sadržaja <i>has category of embodied content</i>	„tekst“
*ima kategoriju postvarenog sadržaja <i>has category of embodied content</i>	„notirana glazba“
[<i>Vrijednost je nadzirani pojam za kategoriju postvarenog sadržaja preuzet iz strukturiranog rječnika ISBDM Category of Content value vocabulary.</i>]	

Element	Vrijednost
6. Kako je pojavni oblik povezan s drugim entitetima jedinice građe iste jedinice građe? <i>How is the manifestation related to other resource entities of the same resource?</i>	
<i>[Budući da je odlučeno da se dodatni izrazi ili djela neće zasebno opisivati, odgovarajući elementi tj. ima izraz / djelo postvaren/o u pojavnom obliku se ne bilježe.]</i>	
7. Kako je pojavni oblik povezan s drugim entitetima? <i>How is the manifestation related to other entities?</i>	
*ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Hektorović, Petar, 1487-1572“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za stvaratelja djela postvarenoga u pojavnom obliku slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za osobu (Person SES).]</i>	
ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Bartučević, Jeronim“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za osobu koja je predmet djela postvarenoga u pojavnom obliku slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za osobu (Person SES). Izradene su autorizirane pristupnice za neka imena.]</i>	
ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Pelegrinović, Mikša, 1500-1562“
ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Lovrinčević, Graciosa“
ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Vetranović Čavčić, Mavro, 1482-1576“
ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Lucić, Antun“
ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Vanetti, Vincenzo“
ima pojavni oblik povezan s pojavnim oblikom <i>has manifestation associated with manifestation</i>	„Ribanye i ribarscho prigovaranye (201-; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (Zagreb, Hrvatska). Knjižnica; online jedinica građe)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za pojavni oblik koji sadrži reprodukciju primjerka koji oprimjeruje pojavni oblik slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za pojavni oblik (Manifestation SES). Odnos se uspostavlja između opisanog pojavnog oblika i pojavnog oblika njegove digitalne reprodukcije koja se ne opisuje kao primjer.]</i>	
ima djelo povezano s pojavnim oblikom <i>has work associated with manifestation</i>	„Kukuljević Sakcinski, Ivan, 1816-1889. Bibliografija hrvatska (1860-)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za djelo koje opisuje djelo postvareno u pojavnom obliku slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za djelo (Work SES).]</i>	
ima napomenu o djelu povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on work associated with manifestation</i>	„Kukuljević. Bibliografija hrvatska 566.“
8. Koje se druge informacije smatraju značajnima za korisnike metapodataka? <i>What other information is considered to be useful for users of the metadata?</i>	

Element	Vrijednost
ima napomenu o pojavnom obliku <i>has note on manifestation</i>	„Tiskano u kurzivu.“
ima napomenu o materijalnim svojstvima <i>has note on physical details</i>	„Naslovna strana u bakrorezu.“
ima napomenu o materijalnim svojstvima <i>has note on physical details</i>	„Na zadnjoj strani tiskarski znak s motom: Prudentia perpetua.“

3.2.2. 17. stoljeće: *Kronika, Aliti szpomen vsega szvieta vikov (1696; svezak)*

SLIKA 3. Digitalizirani primjerak iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, NBN: urn:nbn:hr:238:848000

Primjer opisuje tiskani svezak koji postvaruje djelo jednog autora uvećano autorovom posvetom i predgovorom. Primjerak koji oprimjeruje pojavni oblik je digitaliziran. Digitalna reprodukcija pojavnog oblika ne opisuje se (Slika 3).

Pojavni oblik je objavljen u jednoj jedinici.

Pojavni oblik je agregat uvećanih izraza.

Pojavni oblik postvaruje statična djela.

Jezik katalogizacije je hrvatski.

Opis je namijenjen za primjenu u relacijskim bazama podataka.

Element	Vrijednost
1. Kako pojavni oblik sam sebe prikazuje? <i>How does the manifestation describe itself?</i>	
*ima podatak o naslovu i podacima o odgovornosti pojavnog oblika <i>has manifestation statement of title and responsibility</i>	„Kronika, Aliti szpomen vsega szvieta vikov, u dva dela razredyen; koterih prvi, dershi od pocsetka szvieta, do Kristusevoga porojenja, druggi od Kristusevoga porojenja do izpunjenja letta 1690 szloshen i nasvitlo dan po Pavlu Vitezovichu, Zlatnomu vitezu.“
<i>[Vrijednost zadržava pravopis naslova preuzetog s pojavnog oblika sukladno Pravilima preuzimanja podataka o pojavnom obliku (Rules for transcribing a manifestation statement). Interpunkcija između i na kraju podatka preuzeta s pojavnog oblika.]</i>	
ima podatak o izdavanju, proizvodnji, izradi ili raspačavanju pojavnog oblika <i>has manifestation statement of publication, production, manufacture, or distribution</i>	„u Zagrebu letta Gosp. 1696.“
<i>[Vrijednost preuzeta s pojavnog oblika sukladno Pravilima preuzimanja podataka o pojavnom obliku (Rules for transcribing a manifestation statement).]</i>	
2. Koji se nazivi koriste za označavanje pojavnog oblika? <i>What appellations are used to label the manifestation?</i>	
*ima stvarni naslov pojavnog oblika <i>has title proper</i>	„Kronika, Aliti szpomen vsega szvieta vikov“
<i>[Vrijednost je stvarni naslov pojavnog oblika u obliku (pravopisu) kojim sam sebe prikazuje. Nastavak „u dva dela razredyen...“ ne smatra se stvarnim naslovom.]</i>	
*ima autoriziranu pristupnicu pojavnog oblika <i>has authorized access point of manifestation</i>	„Kronika, Aliti szpomen vsega szvieta vikov (1696; svezak)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za pojavni oblik slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za pojavni oblik (Manifestation SES). Sastoji se od normaliziranog oblika stvarnog naslova pojavnog oblika i niza kvalifikatora kao razlikovnih elemenata za sekundarnu kolokaciju i redosljed navođenja autoriziranih pristupnica pojavnih oblika u kazalu. Kako izrađivač (tiskar) nije poznat, taj se element izostavlja sukladno odredbi o shemi za kodiranje niza znakova za pojavni oblik.]</i>	
3. Koje su pojedinosti stvaranja pojavnog oblika? <i>What are the details of the creation of the manifestation?</i>	
ima osobu izrađivača pojavnog oblika <i>has manufacturer person</i>	

Element	Vrijednost
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za izrađivača pojavnog oblika slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za osobu (Person SES). Podatak nije dostupan.¹⁰]</i>	
ima napomenu o agentu povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on agent associated with manifestation</i>	„Podaci o tiskaru nepoznati.“
<i>[Vrijednost je sukladna odredbi o bilježenju informacije koje nema a koja bi se uobičajeno trebala nalaziti u ovom elementu. Podaci nisu pronađeni niti u vanjskim izvorima podataka.]</i>	
*ima mjesto izrade <i>has place of manufacture</i>	„Zagreb (Hrvatska)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za mjesto izrade pojavnog oblika korištenjem odredbe sheme za kodiranje niza znakova za mjesto (Place SES).]</i>	
*ima godinu izrade <i>has date of manufacture</i>	„1696“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za godinu izrade pojavnog oblika korištenjem odredbe sheme za kodiranje niza znakova za vremenski raspon (Time-span SES).]</i>	
4. Koje su pojedinosti nositelja, uključujući opseg? <i>What are the details of the carrier, including extent?</i>	
* ⁽¹⁾ ima strukturu jedinice <i>has unitary structure</i>	„jednodijelan“
<i>[Element je obvezan i nije ponovljiv. Odgovara preliminarnoj procjeni Broj dijelova (Number of units). Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za strukturu jedinice ISBDM Unitary Structure value vocabulary.]</i>	
*ima kategoriju nositelja <i>has category of carrier</i>	„svezak“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za kategoriju nositelja ISBDM Category of Carrier value vocabulary.]</i>	
*ima vrstu medija <i>has media type</i>	„neposredovan“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za vrstu medija ISBDM Media Type value vocabulary.]</i>	
ima uvez <i>has binding</i>	
<i>[Vrijednost ovog elementa ne može se odrediti jer nije poznat uvez pojavnog oblika. Primjerak na kojem se temelji opis uvezan je u tvrde korice naknadno izrađene. Opis uveza primjerka koji pojavni oblik oprimjeruje opisan je u 'ima napomenu o primjerku povezanom s pojavnim oblikom' (vidi dolje). Vrijednost sadržaja (uvez) koji se odnosi na sam primjerak moći će se zabilježiti u drugoj fazi razvoja ISBD-a za entitet Primjerak. Vrijednost nadziranog pojma za ovaj element preuzima se iz strukturiranog rječnika za uvez ISBDM Binding value vocabulary.]</i>	

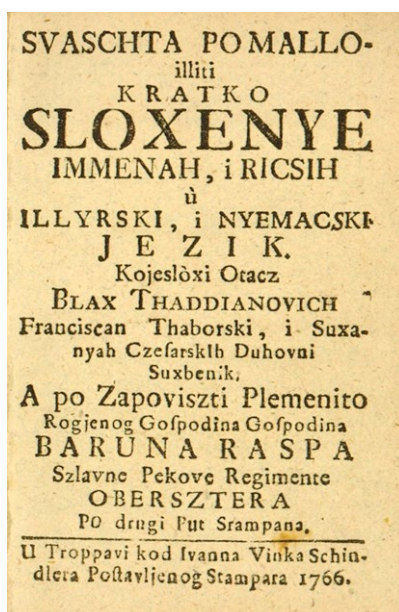
¹⁰ „ISBDM nalaže ‘Pretpostavku otvorenog svijeta’ (Open World Assumption) za povezane otvorene podatke. Odsutnost vrijednosti elementa u opisu pojavnog oblika ne znači da element nije primjenjiv na pojavni oblik niti da je vrijednost nepoznata. Vrijednost elementa može se dodati opisu naknadno.“, Metadata utility and processing.

Element	Vrijednost
ima opseg pojavnog oblika <i>has extent of manifestation</i>	„1 svezak (3 teksta na 230 stranica)“
<i>[Vrijednost je kvantitativna vrijednost koja mjeri jedno svojstvo ili kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih vrijednosti koje mjere više svojstava; propisuje se odredba sheme za kodiranje niza znakova za kombinaciju vrijednosti opsega pojavnog oblika (Extent of manifestation SES).]</i>	
ima opseg agregiranog sadržaja <i>has extent of aggregated content</i>	„3 teksta“
<i>[Vrijednost je opseg broja istovrsnih izraza postvarenih u pojavnom obliku. Koristi se nadzirani pojam za vrstu izraza preuzet iz strukturiranog rječnika ISBDM Extent of Aggregated Content value vocabulary i broj izraza.]</i>	
ima opseg postvarenog sadržaja <i>has extent of embodied content</i>	„230 stranica“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za vrstu postvarenog sadržaja preuzet iz strukturiranog rječnika ISBDM Layout of Embodied Content value vocabulary. Zabilježena je kvantitativna vrijednost koja se sastoji od cijelog broja (zbroja stranica) i nadziranog pojma.]</i>	
ima bibliografski format <i>has bibliographic format</i>	„8vo“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za bibliografski format preuzet iz strukturiranog rječnika ISBDM Bibliographic Format value vocabulary.]</i>	
ima dimenzije <i>has dimensions</i>	„20 x 15 cm“
ima proces izrade <i>has manufacturing process</i>	„tisak“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za proces izrade preuzet iz strukturiranog rječnika ISBDM Manufacturing Process value vocabulary.]</i>	
ima napomenu o materijalnim svojstvima <i>has note on physical details</i>	„Izvorni niz: [8], 222 stranice.“
<i>[Vrijednost je napomena o materijalnim ili strukturnim svojstvima pojavnog oblika.]</i>	
ima primjerak koji oprimjeruje pojavni oblik <i>has item that exemplifies manifestation</i>	„Kronika, Aliti szpomen vsega szvieta vikov (1696; svezak; NSK, RIID-8°-163a)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za primjerak slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za primjerak (Item SES).]</i>	
ima napomenu o primjerku povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on item associated with manifestation</i>	„Kartonski uvez (NSK, RIID-8°-163a).“
ima napomenu o primjerku povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on item associated with manifestation</i>	„Rukopisni ekslibrisi na nasl. str.: Francisci Baxa i Velimir Gaj 1873.; na str. 1: Collegij S. J. Zagabiensis Catalogo inscriptus anno 1748. (NSK, RIID-8°-163a).“
<i>[Vrijednost je napomena o entitetu povezanom s pojavnim oblikom koja pruža informacije o primjerku koji je povezan s pojavnim oblikom. U napomeni je potrebno identificirati primjerak o kojem govori, npr. mjesnom signaturom.]</i>	

Element	Vrijednost
5. Koje su pojedinosti sadržaja postvarenog u pojavnom obliku? <i>What are the details of the content that is embodied in the manifestation?</i>	
*ima izraz postvaren u pojavnom obliku <i>has expression embodied in manifestation</i>	„Vitezović, Pavao Ritter, 1652-1713. Kronika aliti spomen vsega svijeta vikov (tekst; hrvatski)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za izraz slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za izraz (Expression SES). Sastoji se od autorizirane pristupnice za djelo i niza kvalifikatora kao razlikovnih elemenata za sekundarnu kolokaciju i redosljed navođenja autoriziranih pristupnica izraza u kazalu. Odgovara preliminarnoj procjeni Broj izraza, Pojavni oblik koji postvaruje uvećane izraze (Manifestation that embodies augmented expressions). Primijenjena je odredba da se izraz ili njegovo djelo opiše kao odvojen srodni izraz ili djelo. Izrazi ili djela koja uvećavaju izraz ili djelo a koja su agregirana u pojavnom obliku mogu se zabilježiti kad se smatra značajnim za korisnike kataloga; njihova prisutnost je zabilježena su u napomeni 'ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom'.]</i>	
ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on expression associated with manifestation</i>	„Stvarni naslov pisan suvremenim pravopisom: Kronika aliti spomen vsega svijeta vikov.“
ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on expression associated with manifestation</i>	„Sadrži posvetu: Reverendisimo Nobilissimoque viro ac Domino Domino, Joanni Znika, Ecclesiae Petrovaradinen ...; i predgovor: Predgovor k onem, koteri budu cstalli ove knyige.“
*ima kategoriju postvarenog sadržaja <i>has category of embodied content</i>	„tekst“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za kategoriju postvarenog sadržaja preuzet iz strukturiranog rječnika ISBDM Category of Content value vocabulary.]</i>	
6. Kako je pojavni oblik povezan s drugim entitetima jedinice građe iste jedinice građe? <i>How is the manifestation related to other resource entities of the same resource?</i>	
<i>[Budući da je odlučeno da se dodatni izrazi ili djela neće zasebno opisivati, odgovarajući elementi tj. ima izraz / djelo postvaren/o u pojavnom obliku se ne bilježe.]</i>	
7. Kako je pojavni oblik povezan s drugim entitetima? <i>How is the manifestation related to other entities?</i>	
*ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Vitezović, Pavao Ritter, 1652-1713“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za stvaratelja djela postvarenoga u pojavnom obliku slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za osobu (Person SES).]</i>	
ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Znika, Ivan“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za osobu koja je predmet djela postvarenoga u pojavnom obliku slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za osobu (Person SES). Izradene su autorizirane pristupnice za neka imena.]</i>	
ima pojavni oblik povezan s pojavnim oblikom <i>has manifestation associated with manifestation</i>	„Kronika, Aliti szpomen vsega szvieta vikov (201-; Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu; online jedinica građe)“

Element	Vrijednost
	[Vrijednost je autorizirana pristupnica za pojavni oblik koji sadrži reprodukciju primjerka koji oprimjeruje pojavni oblik slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za pojavni oblik (<i>Manifestation SES</i>). Odnos se uspostavlja između opisanog pojavnog oblika i pojavnog oblika njegove digitalne reprodukcije koja se ne opisuje kao primjer.]

3.2.3. 18. stoljeće: *Svaschta po mallo illiti Kratko sloxeny immenah, i ricsih u illyrski, i nyemacski jezik (1766; Schindler, Ivann Vinko; svezak)*

SLIKA 4. Digitalizirani primjerak iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, NBN: urn:nbn:hr:238:789936

Primjer opisuje tiskani svezak koji postvaruje djelo jednog autora uvećano autorovim predgovorom i uputama. Primjerak koji oprimjeruje pojavni oblik je digitaliziran. Digitalna reprodukcija pojavnog oblika ne opisuje se (Slika 4).

Pojavni oblik je objavljen u jednoj jedinici.

Pojavni oblik je agregat uvećanih izraza.

Pojavni oblik postvaruje statična djela.

Jezik katalogizacije je hrvatski.

Opis je namijenjen za primjenu u relacijskim bazama podataka.

Element	Vrijednost
1. Kako pojavni oblik sam sebe prikazuje? <i>How does the manifestation describe itself?</i>	
*ima podatak o naslovu i podacima o odgovornosti pojavnog oblika <i>has manifestation statement of title and responsibility</i>	„Svaschta po mallo illiti Kratko sloxeny immenah, i ricsih u illyrski, i nyemacski jezik. Kojesloxi otacz Blax Thaddianovich franciscan thaborski, i suxanyah czesarskih duhovni sluxbenik.“
<i>[Vrijednost zadržava pravopis naslova preuzetog s pojavnog oblika sukladno Pravilima preuzimanja podataka o pojavnom obliku (Rules for transcribing a manifestation statement). Zarezi i točke preuzete je s pojavnog oblika.]</i>	
ima podatak o izdanju pojavnog oblika <i>has manifestation statement of edition</i>	„A po zapovishti plemenito rogjenog gospodina gospodina baruna Raspa ... po drugi put stampana.“
<i>[Tri točke označavaju izostavljanje sadržaja unutar podatka o izdanju pri preuzimanju s pojavnog oblika sukladno Pravilima preuzimanja podataka o pojavnom obliku (Rules for transcribing a manifestation statement).]</i>	
ima podatak o izdavanju, proizvodnji, izradi ili raspačavanju pojavnog oblika <i>has manifestation statement of publication, production, manufacture, or distribution</i>	„U Troppavi kod Ivanna Vinka Schindlera postavljenog stampara 1766.“
<i>[Vrijednost preuzeta s pojavnog oblika sukladno Pravilima preuzimanja podataka o pojavnom obliku (Rules for transcribing a manifestation statement). Točka na kraju godine tiskanja/izrade preuzeta je s pojavnog oblika.]</i>	
2. Koji se nazivi koriste za označivanje pojavnog oblika? <i>What appellations are used to label the manifestation?</i>	
*ima stvarni naslov pojavnog oblika <i>has title proper</i>	„Svaschta po mallo illiti Kratko sloxeny immenah, i ricsih u illyrski, i nyemacski jezik“
<i>[Vrijednost je stvarni naslov pojavnog oblika u obliku (pravopisu) kojim sam sebe prikazuje. Alternativni stvarni naslov (illiti Kratko ...) koji se javlja u podatku o naslovu i podacima o odgovornosti pojavnog oblika, bilježi se kao dio stvarnog naslova, sukladno odredbi 'ima naslov pojavnog oblika' (has title of manifestation), nadređenog elementu elementu 'ima stvarni naslov pojavnog oblika' čije odredbe vrijede i za sve podelemente.]</i>	
*ima autoriziranu pristupnicu pojavnog oblika <i>has authorized access point of manifestation</i>	„Svaschta po mallo illiti Kratko sloxeny immenah, i ricsih u illyrski, i nyemacski jezik (1766; Schindler, Ivann Vinko; svezak)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za pojavni oblik slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za pojavni oblik (Manifestation SES). Sastoji se od normaliziranog oblika stvarnog naslova pojavnog oblika i niza kvalifikatora kao razlikovnih elemenata za sekundarnu kolokaciju i redosljed navođenja autoriziranih pristupnica pojava oblika u kazalu.]</i>	

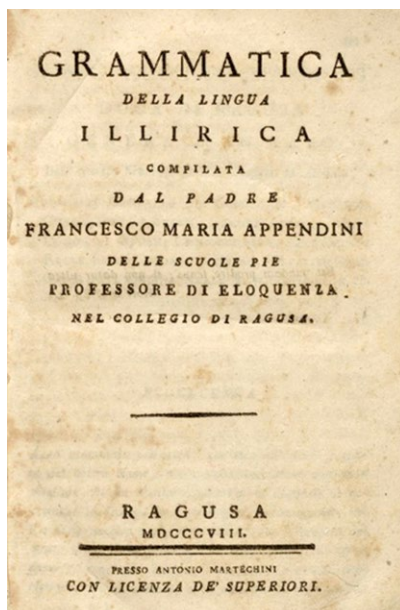
Element	Vrijednost
3. Koje su pojedinosti stvaranja pojavnog oblika? <i>What are the details of the creation of the manifestation?</i>	
*ima osobu izrađivača pojavnog oblika <i>has manufacturer person</i>	„Schindler, Ivann Vinko“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za stvaratelja (izrađivača) pojavnog oblika slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za osobu (Person SES).]</i>	
*ima mjesto izrade <i>has place of manufacture</i>	„Opava (Češka)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za mjesto izrade pojavnog oblika korištenjem odredbe sheme za kodiranje niza znakova za mjesto (Place SES).]</i>	
*ima godinu izrade <i>has date of manufacture</i>	„1766“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za godinu izrade pojavnog oblika korištenjem odredbe sheme za kodiranje niza znakova za vremenski raspon (Time-span SES).]</i>	
4. Koje su pojedinosti nositelja, uključujući opseg? <i>What are the details of the carrier, including extent?</i>	
* ⁽¹⁾ ima strukturu jedinice <i>has unitary structure</i>	„jednodijelan“
<i>[Element je obvezan i nije ponovljiv. Odgovara preliminarnoj procjeni Broj jedinica (Number of units). Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za strukturu jedinice ISBDM Unitary Structure value vocabulary.]</i>	
*ima kategoriju nositelja <i>has category of carrier</i>	„svezak“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojma za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za kategoriju nositelja ISBDM Category of Carrier value vocabulary.]</i>	
*ima vrstu medija <i>has media type</i>	„neposredovan“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za vrstu medija ISBDM Media Type value vocabulary.]</i>	
ima uvez <i>has binding</i>	
<i>[Vrijednost ovog elementa ne može se odrediti jer nije poznat uvez pojavnog oblika. Primjerak na kojem se temelji opis uvezan je u tvrde korice naknadno izrađene. Opis uveza primjerka koji pojavni oblik oprimjeruje opisan je u 'ima napomenu o primjerku povezanom s pojavnim oblikom' (vidi dolje). Vrijednost sadržaja (uvez) koji se odnosi na sam primjerak moći će se zabilježiti u drugoj fazi razvoja ISBD-a za entitet Primjerak. Vrijednost nadziranog pojma za ovaj element preuzima se iz strukturiranog rječnika za uvez ISBDM Binding value vocabulary.]</i>	
ima opseg pojavnog oblika <i>has extent of manifestation</i>	„1 svezak (3 teksta na 226 stranica)“

Element	Vrijednost
<i>[Vrijednost je kvantitativna vrijednost koja mjeri jedno svojstvo ili kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih vrijednosti koje mjere više svojstava; propisuje se odredba sheme za kodiranje niza znakova za kombinaciju vrijednosti opsega pojavnog oblika (<u>Extent of manifestation SES</u>).]</i>	
ima opseg agregiranog sadržaja <i>has extent of aggregated content</i>	„3 teksta“
<i>[Vrijednost je opseg broja istovrsnih izraza postvarenih u pojavnom obliku. Koristi se nadzirani pojam za vrstu izraza preuzet iz strukturiranog rječnika <u>ISBDM Extent of Aggregated Content value vocabulary</u> i broj izraza.]</i>	
ima opseg postvarenog sadržaja <i>has extent of embodied content</i>	„226 stranica“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za vrstu postvarenog sadržaja preuzet iz strukturiranog rječnika <u>ISBDM Layout of Embodied Content value vocabulary</u>. Zabilježena je kvantitativna vrijednost koja se sastoji od cijelog broja (zbroja stranica) i nadziranog pojma.]</i>	
ima bibliografski format <i>has bibliographic format</i>	„16mo“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za bibliografski format preuzet iz strukturiranog rječnika <u>ISBDM Bibliographic Format value vocabulary</u>.]</i>	
ima dimenzije <i>has dimensions</i>	„13 x 9 cm“
ima raspored postvarenog sadržaja <i>has layout of embodied content</i>	„stranice“
ima raspored postvarenog sadržaja <i>has layout of embodied content</i>	„stupci“
<i>[Vrijednost je raspored postvarenog sadržaja u pojavnom obliku. Koristi se nadzirani pojam za vrstu nasporeda preuzet iz strukturiranog rječnika <u>ISBDM Layout of Embodied Content value vocabulary</u>.]</i>	
ima proces izrade <i>has manufacturing process</i>	„tisak“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za proces izrade preuzet iz strukturiranog rječnika <u>ISBDM Manufacturing Process value vocabulary</u>.]</i>	
ima napomenu o materijalnim svojstvima <i>has note on physical details</i>	„Glavni dio teksta tiskan dvostupačno, dva uvodna teksta u jednom stupcu.“
<i>[Vrijednost je napomena o rasporedu postvarenog sadržaja; upotrebljava se odredba za napomenu nadređenog elementa 'ima materijalna svojstva' (<u>has physical details</u>).]</i>	
ima napomenu o materijalnim svojstvima <i>has note on physical details</i>	„Izvorni niz: [24], 201, [1] stranica.“
<i>[Vrijednost je napomena o materijalnim ili strukturnim svojstvima pojavnog oblika.]</i>	
ima primjerak koji oprimjeruje pojavni oblik <i>has item that exemplifies manifestation</i>	„Svaschta po mallo illiti Kratko sloxenyé immenah, i ricsih u illyrski, i nyemacski jekiz (1766; Schindler, Ivann Vinko; svezak; NSK, RIIE-16°-25)“

Element	Vrijednost
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za primjerak slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za primjerak (Item SES).]</i>	
ima napomenu o primjerku povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on item associated with manifestation</i>	„Rukopisni ekslibris na predlistu recto: Velimir Gaj 1873. (NSK, RIIE-16 ^e -25)“
<i>[Vrijednost je napomena o entitetu povezanom s pojavnim oblikom koja pruža informacije o primjerku koji je povezan s pojavnim oblikom. U napomeni je potrebno identificirati primjerak o kojem govori, npr. mjesnom signaturom. Za Velimira Gaja, bivšeg vlasnika ne izrađuje se autorizirana pristupnica jer je to svojstvo entiteta Primjerak koji će se moći zabilježiti u drugoj fazi razvoja ISBD-a.]</i>	
5. Koje su pojedinosti sadržaja postvarenog u pojavnom obliku? <i>What are the details of the content that is embodied in the manifestation?</i>	
*ima izraz postvaren u pojavnom obliku <i>has expression embodied in manifestation</i>	„Tadijanović, Blaž, 1728-1797. Svašta po malo iliti kratko složenje imenah i ričih u ilirski i njemački jezik (tekst; hrvatski + njemački)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za izraz slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za izraz (Expression SES). Sastoji se od autorizirane pristupnice za djelo i niza kvalifikatora kao razlikovnih elemenata za sekundarnu kolokaciju i redosljed navođenja autoriziranih pristupnica izraza u kazalu. Navedena su oba jezika povezana znakom plus. Odgovara preliminarnoj procjeni Broj izraza, Pojavni oblik koji postvaruje uvećane izraze (Manifestation that embodies augmented expressions). Primijenjena je odredba da se izraz ili njegovo djelo opiše kao odvojen srodni izraz ili djelo. Izrazi ili djela koja uvećavaju izraz ili djelo a koja su agregirana u pojavnom obliku mogu se zabilježiti kad se smatra značajnim za korisnike kataloga; njihova prisutnost je zabilježena u napomeni 'ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom'.]</i>	
ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on expression associated with manifestation</i>	„Sadrži i: Pridgovor; Ubavisteny.“
ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on expression associated with manifestation</i>	„Tekst pisan latinicom i goticom.“
*ima kategoriju postvarenog sadržaja <i>has category of embodied content</i>	„tekst“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za kategoriju postvarenog sadržaja preuzet iz strukturiranog rječnika ISBDM Category of Content value vocabulary.]</i>	
6. Kako je pojavni oblik povezan s drugim entitetima jedinice građe iste jedinice građe? <i>How is the manifestation related to other resource entities of the same resource?</i>	
<i>[Budući da je odlučeno da se dodatni izrazi ili djela neće zasebno opisivati, odgovarajući elementi tj. ima izraz / djelo postvaren/o u pojavnom obliku se ne bilježe.]</i>	
7. Kako je pojavni oblik povezan s drugim entitetima? <i>How is the manifestation related to other entities?</i>	
*ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Tadijanović, Blaž, 1728-1797“

Element	Vrijednost
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za stvaratelja djela postvarenoga u pojavnom obliku slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za osobu (Person SES).]</i>	
ima pojavni oblik povezan s pojavnim oblikom <i>has manifestation associated with manifestation</i>	„Svaschta po mallo illiti Kratko sloxenye immenah, i ricsih u illyrski, i nyemacski jezik (201-; Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu; online jedinica građe)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za pojavni oblik koji sadrži reprodukciju primjerka koji oprimjeruje pojavni oblik slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za pojavni oblik (Manifestation SES). Odnos se uspostavlja između opisanog pojavnog oblika i pojavnog oblika njegove digitalne reprodukcije koja se ne opisuje kao primjer.]</i>	
ima djelo povezano s pojavnim oblikom <i>has work associated with manifestation</i>	„Kukuljević Sakcinski, Ivan, 1816-1889. Bibliografija hrvatska (1860-)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za djelo koje opisuje djelo postvareno u pojavnom obliku slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za djelo (Work SES).]</i>	
ima napomenu o djelu povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on work associated with manifestation</i>	„Kukuljević. Bibliografija hrvatska str. 162.“

3.2.4. 19. stoljeće: *Grammatica della lingua illirica* (1808; Martecchini, Antun; svezak)

SLIKA 5. *Digitalizirani primjerak iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, NBN: urn:nbn:hr:238:383185*

Primjer opisuje tiskani svezak koji postvaruje djelo jednog autora uvećan posvetom i predgovorom. Primjerak koji oprimjeruje pojavni oblik je digitaliziran. Digitalna reprodukcija pojavnog oblika ne opisuje se (Slika 5).

Pojavni oblik je objavljen u jednoj jedinici.

Pojavni oblik je agregat uvećanih izraza.

Pojavni oblik postvaruje statična djela.

Jezik katalogizacije je hrvatski.

Opis je namijenjen za primjenu u relacijskim bazama podataka.

Element	Vrijednost
1. Kako pojavni oblik sam sebe prikazuje? <i>How does the manifestation describe itself?</i>	
*ima podatak o naslovu i podacima o odgovornosti pojavnog oblika <i>has manifestation statement of title and responsibility</i>	„Grammatica della lingua illirica compilata dal padre Francesco Maria Appendini delle Scuole pie professore di eloquenza nel Colleggio di Ragusa.“
<i>[Vrijednost zadržava pravopis naslova preuzetog s pojavnog oblika sukladno Pravilima preuzimanja podataka o pojavnom obliku (Rules for transcribing a manifestation statement). Točka na kraju podatka preuzeta je s pojavnog oblika.]</i>	
ima podatak o naslovu i podacima o odgovornosti pojavnog oblika <i>has manifestation statement of title and responsibility</i>	„A.S.E. Augusto Marmont Duca di Ragusa Generale in Capo dell' Armata Francese della Dalmazia et Albania ...“
<i>[Vrijednost preuzeta sa stranice iii (3) pojavnog oblika, sukladno odredbi o Izvorima podataka (Sources of information).]</i>	
ima podatak o izdavanju, proizvodnji, izradi ili raspačavanju pojavnog oblika <i>has manifestation statement of publication, production, manufacture, or distribution</i>	„Ragusa MDCCCVIII. Presso Antonio Martechini...“
<i>[Vrijednost preuzeta s pojavnog oblika sukladno Pravilima preuzimanja podataka o pojavnom obliku (Rules for transcribing a manifestation statement). Točka na kraju godine tiskanja preuzeta je s pojavnog oblika.]</i>	
2. Koji se nazivi koriste za označivanje pojavnog oblika? <i>What appellations are used to label the manifestation?</i>	
*ima stvarni naslov pojavnog oblika <i>has title proper</i>	„Grammatica della lingua illirica“
<i>[Vrijednost je stvarni naslov pojavnog oblika u obliku (pravopisu) kojim sam sebe prikazuje.]</i>	
*ima autoriziranu pristupnicu pojavnog oblika <i>has authorized access point of manifestation</i>	„Grammatica della lingua illirica (1808; Martechini, Antun; svezak)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za javni oblik slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za javni oblik (Manifestation SES). Sastoji se od normaliziranog oblika stvarnog naslova pojavnog oblika i niza kvalifikatora kao razlikovnih elemenata za sekundarnu kolokaciju i redosljed navođenja autoriziranih pristupnica javnih oblika u kazalu.]</i>	
3. Koje su pojedinosti stvaranja pojavnog oblika? <i>What are the details of the creation of the manifestation?</i>	
*ima osobu izrađivača pojavnog oblika <i>has manufacturer person</i>	„Martecchini, Antun“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za izrađivača pojavnog oblika slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za osobu (Person SES).]</i>	
*ima mjesto izrade <i>has place of manufacture</i>	„Dubrovnik (Hrvatska)“

Element	Vrijednost
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za mjesto izrade pojavnog oblika korištenjem odredbe sheme za kodiranje niza znakova za mjesto (Place SES).]</i>	
*ima godinu izrade <i>has date of manufacture</i>	„1808“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za godinu izrade pojavnog oblika korištenjem odredbe sheme za kodiranje niza znakova za vremenski raspon (Time-span SES).]</i>	
4. Koje su pojedinosti nositelja, uključujući opseg? <i>What are the details of the carrier, including extent?</i>	
* ⁽¹⁾ ima strukturu jedinice <i>has unitary structure</i>	„jednodijelan“
<i>[Element je obvezan i nije ponozljiv. Odgovara preliminarnoj procjeni Broj jedinica (Number of units). Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za strukturu jedinice ISBDM Unitary Structure value vocabulary.]</i>	
*ima kategoriju nositelja <i>has category of carrier</i>	„svezak“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za kategoriju nositelja ISBDM Category of Carrier value vocabulary.]</i>	
*ima vrstu medija <i>has media type</i>	„neposredovan“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za ovaj element preuzet iz strukturiranog rječnika za vrstu medija ISBDM Media Type value vocabulary.]</i>	
ima uvez <i>has binding</i>	
<i>[Vrijednost ovog elementa ne možemo odrediti jer nije poznat uvez pojavnog oblika. Primjerak na kojem se temelji opis uvezan je u tvrde korice naknadno izrađene. Opis uveza primjerka koji pojavni oblik opimjeruje opisan je u 'ima napomenu o primjerku povezanom s pojavnim oblikom' (vidi dolje). Vrijednost sadržaja (uvez) koji se odnosi na sam primjerak moći će se zabilježiti u drugoj fazi razvoja ISBD-a za entitet Primjerak. Vrijednost nadziranog pojma za ovaj element preuzima se iz strukturiranog rječnika za uvez ISBDM Binding value vocabulary.]</i>	
ima opseg pojavnog oblika <i>has extent of manifestation</i>	„1 svezak (3 teksta na 360 stranica)“
<i>[Vrijednost je kvantitativna vrijednost koja mjeri jedno svojstvo ili kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih vrijednosti koje mjere više svojstava; propisuje se odredba sheme za kodiranje niza znakova za kombinaciju vrijednosti opsega pojavnog oblika (Extent of manifestation SES).]</i>	
ima opseg agregiranog sadržaja <i>has extent of aggregated content</i>	„3 teksta“
<i>[Vrijednost je opseg broja istovrsnih izraza postvarenih u pojavnom obliku. Koristi se nadzirani pojam za vrstu izraza preuzet iz strukturiranog rječnika ISBDM Extent of Aggregated Content value vocabulary i broj izraza.]</i>	

Element	Vrijednost
ima opseg postvarenog sadržaja <i>has extent of embodied content</i>	„360 stranica“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za vrstu postvarenog sadržaja preuzet iz strukturiranog rječnika <u>ISBDM Layout of Embodied Content value vocabulary</u>. Zabilježena je kvantitativna vrijednost koja se sastoji od cijelog broja (zbroja stranica) i nadziranog pojma.]</i>	
ima bibliografski format <i>has bibliographic format</i>	„8vo“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za bibliografski format preuzet iz strukturiranog rječnika <u>ISBDM Bibliographic Format value vocabulary</u>.]</i>	
ima dimenzije <i>has dimensions</i>	„19 x 12 cm“
ima proces izrade <i>has manufacturing process</i>	„tisak“
<i>[Vrijednost je nadzirani pojam za proces izrade preuzet iz strukturiranog rječnika <u>ISBDM Manufacturing Process value vocabulary</u>.]</i>	
ima napomenu o materijalnim svojstvima <i>has note on physical details</i>	„Izvorni niz: XXIV, 336 stranica.“
<i>[Vrijednost je napomena o materijalnim ili strukturnim svojstvima pojavnog oblika.]</i>	
ima primjerak koji oprimjeruje pojavni oblik <i>has item that exemplifies manifestation</i>	„Grammatica della lingua illirica (1808; Martecchini, Antun; svezak; NSK, RIIF-8°-1040 b)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za primjerak slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za primjerak (Item SES).]</i>	
ima napomenu o primjerku povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on item associated with manifestation</i>	„Kartonski uvez (NSK, RIIF-8°-1040 b)“
<i>[Vrijednost je napomena o entitetu povezanom s pojavnim oblikom koja pruža informacije o primjerku koji je povezan s pojavnim oblikom. U napomeni je potrebno identificirati primjerak o kojem govori, npr. mjesnom signaturom.]</i>	
5. Koje su pojedinosti sadržaja postvarenog u pojavnom obliku? <i>What are the details of the content that is embodied in the manifestation?</i>	
*ima izraz postvaren u pojavnom obliku <i>has expression embodied in manifestation</i>	„Appendini, Franjo Marija, 1768-1837. Grammatica della lingua illirica (tekst; talijanski)“
<i>[Vrijednost je autorizirana pristupnica za izraz slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za izraz (Expression SES). Sastoji se od autorizirane pristupnice za djelo i niza kvalifikatora kao razlikovnih elemenata za sekundarnu kolokaciju i redoslijed navođenja autoriziranih pristupnica izraza u kazalu. Odgovara preliminarnoj procjeni Broj izraza, Pojavni oblik koji postvaruje uvećane izraze (Manifestation that embodies augmented expressions). Primijenjena je odredba da se izraz ili njegovo djelo opiše kao odvojen srodni izraz ili djelo. Izrazi ili djela koja uvećavaju izraz ili djelo a koja su agregirana u pojavnim obliku mogu se zabilježiti kad se smatra značajnim za korisnike kataloga; njihova prisutnost je zabilježena su u napomeni 'ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom'.]</i>	

Element	Vrijednost
ima napomenu o izrazu povezanom s pojavnim oblikom <i>has note on expression associated with manifestation</i>	„Sadrži posvetu generalu Marmontu i predgovor: Prefazione ai colti amatori delle lingue.“
*ima kategoriju postvarenog sadržaja <i>has category of embodied content</i>	„tekst“
[Vrijednost je nadzirani pojam za kategoriju postvarenog sadržaja preuzet iz strukturiranog rječnika <i>ISBDM Category of Content value vocabulary.</i>]	
6. Kako je pojavni oblik povezan s drugim entitetima jedinice građe iste jedinice građe? <i>How is the manifestation related to other resource entities of the same resource?</i>	
[Budući da je odlučeno da se dodatni izrazi ili djela neće zasebno opisivati, odgovarajući elementi tj. ima izraz / djelo postvaren/o u pojavnom obliku se ne bilježe.]	
7. Kako je pojavni oblik povezan s drugim entitetima? <i>How is the manifestation related to other entities?</i>	
*ima osobu povezanu s pojavnim oblikom <i>has person associated with manifestation</i>	„Appendini, Franjo Marija, 1768-1837“
[Vrijednost je autorizirana pristupnica za stvaratelja djela postvarenoga u pojavnom obliku slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za osobu (<i>Person SES</i>).]	
ima pojavni oblik povezan s pojavnim oblikom <i>has manifestation associated with manifestation</i>	„Grammatica della lingua illirica (201-; Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu; online jedinica građe)“
[Vrijednost je autorizirana pristupnica za pojavni oblik koji sadrži reprodukciju primjerka koji opimjeruje pojavni oblik slijedom odredbe sheme za kodiranje niza znakova za pojavni oblik (<i>Manifestation SES</i>). Odnos se uspostavlja između opisivanog pojavnog oblika i pojavnog oblika njegove digitalne reprodukcije koja se ne opisuje kao primjer.]	

4. Zaključak

Bibliografski standard *ISBDM: Međunarodni standardni bibliografski opis pojavnog oblika* novi je standard izrađen kao implementacija *IFLA-ina knjižnična referentnog modela* (LRM). On odgovara zahtjevima razvoja bibliografskih standarda u odnosu na potrebe bilježenja bibliografskih podataka koje bi obuhvatilo svojstva različite vrste građe i potrebe korisnika u okviru suvremenoga tehnološkog okruženja semantički povezanih podataka i relacijskih baza podataka. Elementi *ISBDM*-a također podržavaju opća načela *Izjave o međunarodnim kataložnim načelima* čime je postignuta usuglašenost „ekosustava bibliografskih metapodataka“: načela – konceptualni model – standard sadržaja metapodataka.

Nadalje, *ISBDM* propisuje opis temeljen na jednom entitetu, entitetu Pojavni oblik s obzirom na to da se objedinjeni *ISBD* bavi u najvećem broju svo-

jih elemenata upravo tim entitetom. Dodatno, proširuje opis odredbama za odnose prema samom Pojavnom obliku i drugim entitetima LRM-a: Djelo, Izraz, Primjerak, Agent, Kolektivni agent, Osoba, Mjesto, Vremenski raspon i Nomen. To je temeljna novina ovog standarda iz koje proizlaze njegova načela, organizacija i odredbe što ga čini standardom za samostalnu uporabu pri katalogizaciji koja se temelji na jednom entitetu.

Na četirima tipičnim primjerima stare tiskane građe objavljene tijekom četiriju stoljeća istražila se primjenjivost standarda za njihov opis te je zaključeno:

- Poglavlja *Uvod* i *Pripremna procjena* pružaju katalogizatoru jasan pregled osnovnih pitanja te podršku u radnom procesu obrade. Elementi pojavnog oblika raspoređeni su u četiri kategorije funkcionalno opravdane načelima ICP-a, korisničkim zadacima LRM-a i, u odnosu na upotrebu i obradu metapodataka, osnovnim metodama pronalaženja metapodataka. Sadržaj odredbi za *Procjenu granica pojavnog oblika*, tj. koje su to značajne razlike po kojima se jedan pojavni oblik razlikuje od drugoga, potrebno je dodatno istražiti u odnosu na specifičnosti stare knjige, a to su njezine različite pojavnosti (izdanje i/ili otisak, novi otisak, tiskarska varijanta/stanje). Primjerice, zadovoljava li element atributa 'ima proces izrade' i njegov popis vrijednosti kriterije za razlikovanje tih pojavnih oblika.
- Kategorija *Elementi podataka o pojavnom obliku* koja odgovara načelu „prikazivanja“, tj. doslovnog preuzimanja podataka posebno je primkladna za opis stare građe složene nakladničke povijesti u promatranom razdoblju, za razliku od ISBD-a koji propisuje označavanje (interpunkcijskim simbolima) najmanjih elemenata opisa i njihov redoslijed navođenja čime se prekida kontinuirani prikaz sadržaja opisivanog predloška. Odredba u Pravilima transkripcije „Preuzmi podatak o pojavnom obliku sukladno pravopisu i gramatičkom padežu u kojem se pojavljuje u pojavnom obliku“ primijenjena je na pisanje velikih tiskanih slova, tj. kod transkripcije se slijedio pravopis. Odredba „Zamijeni raniji oblik slova ili simbola suvremenim ekvivalentom“ nije primijenjena jer se slijedilo načelo doslovne transkripcije.
- Kategorija *Elementi napomena* strukturirana je hijerarhijski u odnosu na ostale tri kategorije elemenata, te omogućuje iskazivanje napomena na općoj i specifičnoj razini. Premda ISBDM propisuje odredbe za Pojavni

oblik, upravo kroz elemente napomena omogućuje opis svojstava Primjerka, karakteristični zahtjev za opis ove vrste građe.

- Kategorija *Elementi atributa* strukturirano definira attribute pojavnog oblika, pri čemu se mogu detaljno opisati materijalna svojstva stare građe; posebno je korisno da se za vrijednosti 12 od 36 elemenata atributa propisuje obvezna upotreba terminoloških rječnika iskazanih u odjeljku *Vrijednosti*.
- Kategorija *Elementi odnosa* najvažnije je svojstvo ISBDM-a: omogućuje izradu autoriziranih pristupnica za sve entitete LRM-a te propisuje pravila za njihov prikaz (sintaksu) u odjeljku *Vrijednosti*. Ovim elementima ISBDM udovoljava specifičnim pitanjima korisnika stare građe, kao što je razlikovanje između tiskara i raspačavatelja, bilježenje mjesta i vremena tiskanja odnosno raspačavanja, primjenom koncepta agregata opisuje se sadržajna struktura pojavnog oblika, tj. odnos glavnog izraza i pridruženih izraza ili kojih drugih dodataka, odnos između opisivanog Pojavnog oblika i Primjerka, te između srodnih Pojavnih oblika, npr. izvornika i digitalne reprodukcije.
- Odjeljak *Primjeri* korisno je pomagalo pri katalogizaciji jer su elementi opisa povezani sa samim elementom i odgovarajućim odredbama, te obrnuto, primjeri odredbi određenog elementa ili uputa upućuju na potpun primjer čime je dan kontekst primjene pojedine odredbe. Među stotinjak primjera nalaze se i primjeri stare i rijetke građe što se pokazalo korisnim za razumijevanje i primjenu standarda.

Daljnje istraživanje primjene ISBDM-a vidimo u opisu rukopisne građe, inkunabula, građe složene nakladničke povijesti (izdanje i/ili otisak, novi otisak, tiskarska varijanta/stanje), priveza odnosno umjetnih zbirki, zbirki stare i rijetke građe te digitalnih reprodukcija stare i rijetke građe.

LITERATURA

- DUNSIRE, G. Ontology in practice (2021). *Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, 24: 89–104.
- Functional Requirements for Bibliographic Records (2009). Final Report, September 1997. Current text, as amended and corrected through February 2009. [citirano: 2023-11–20]. Dostupno na:
https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr_2008.pdf
- ISBD: Međunarodni standardni bibliografski opis. (2014). Preporučila Skupina za pregled ISBD-a; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju. Objedinjeno izd. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.
- ISBD for Manifestation (2024). ISBD for Manifestation, main design and content editors: Gordon Dunsire and Mirna Willer. [citirano: 2024-09–22]. Dostupno na: <https://www.iflstandards.info/ISBDM/>
- KATIĆ, T. (2007). *Stara knjiga: bibliografska organizacija informacija*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- RIVA, P.; P. LE BCEUF; M. ŽUMER (2017). IFLA Library Reference Model: a Conceptual Model for Bibliographic Information. Den Haag: International Federation of Library Associations and Institutions. [citirano: 2023–11–20]. Dostupno na: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/40/1/ifla-lrm-august-2017_rev201712.pdf
- RIVA, P.; P. LE BCEUF; M. ŽUMER (2020). IFLA-in knjižnični referentni model: konceptualni model za bibliografske informacije. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Statement of International Cataloguing Principles (ICP) (2017). 2016 Edition with minor revisions, 2017. [citirano: 2023–11–20]. Dostupno na: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/80/1/icp_2016-en.pdf
- WILLER, M. (2021). Implementacija LRM-a u ISBD-e: od *IFLA-ina knjižničkog referentnog modela* (LRM) do novog *Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa* (ISBD). *Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, 24: 105–116.
- WILLER, M.; G. DUNSIRE (2013). *Bibliographic information organization in the Semantic Web*. Oxford: Chandos.